

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

ОТРИМАНО:

10 Липня 2024

ПРИЙНЯТО:

19 Вересня 2024

ВИПУСК:

20 Жовтня 2024

УДК 330.341.1

DOI 10.26661/2522-1566/2024-3/29-05

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ: ФІНАНСУВАННЯ, РОЛЬ БАНКІВ ТА ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Криштал Г.О.*

д.е.н., професор,

*Міжрегіональна Академія управління
персоналом*

ORCID 0000-0003-3420-6253

Брюховецька І.О.

*К.е.н, доцент кафедри фінансів,
банківської та страхової справи*

*Міжрегіональна Академія управління
персоналом*

ORCID 0000-0002-1469-1485

Хіміч С.В.

*PhD, доцент кафедри фінансів, банківської та
страхової справи*

*Міжрегіональна Академія управління
персоналом*

ORCID 0009-0000-8811-8801

Касаджик А.С.

аспірант,

*Міжрегіональна Академія управління
персоналом*

ORCID 0009-0005-0078-8955

* Email автора для листування: gkryshstal@ukr.net

Анотація. Мета статті полягає у всебічному аналізі інноваційної діяльності господарюючих суб'єктів в умовах воєнного стану, зокрема у вивченні фінансових механізмів підтримки інновацій, ролі банків у забезпеченні інвестицій та основних проблем взаємодії між бізнесом і фінансовими установами в екстремальних умовах.

Авторами надано рекомендації в питанні оптимізації комбінації різних фінансових ресурсів, що передбачає не тільки залучення інвестиційних фондів, венчурного капіталу, грантів та субсидій, але й розширення доступу до міжнародних фінансових ресурсів і програм. Такий підхід дозволить зменшити залежність від власних коштів і забезпечити додаткове фінансування для інноваційних проєктів.

Теоретична та методологічна база дослідження ґрунтується на вивченні наукових праць провідних учених у галузі фінансування інноваційного розвитку суб'єктів підприємництва. У ході дослідження для розгляду та інтеграції теоретичних і практичних аспектів інноваційної діяльності, фінансового забезпечення і банківської підтримки були використані такі методи, як аналіз та синтез, методи історичного та логічного моделювання, метод формалізації, метод «від абстрактного до конкретного», метод економічної інтерпретації, метод угруповання статистичних даних, статистичний та економетричний аналіз.

З практичного погляду (результати дослідження) дані підходи спрямовані на створення всебічного розуміння інноваційної діяльності та її фінансового забезпечення, а також на виявлення оптимальних стратегій для покращення взаємодії між господарюючими суб'єктами і фінансовими установами в умовах воєнного стану. Авторами розглянуто головні проблеми інноваційного розвитку суб'єктів підприємництва в Україні в умовах

військового стану та запропоновано впровадження урядом комплексу інструментів фінансування.

Ключові слова: інновації, фінанси, фінансування, банківські структури, сталий розвиток, господарюючі суб'єкти, підприємства.

JEL Classification: M21, M29.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Фінансування та банківське забезпечення інновацій в сучасній економіці відіграє критично важливу роль у стійкому зростанні та конкурентоздатності країни. Загальні світові тенденції показують, що успішна державна політика в цій сфері передбачає встановлення довгострокових цілей та стабільне збільшення інвестицій в інноваційну систему.

У порівнянні з країнами Європейського Союзу, статистичні дані про фінансування інновацій у Україні є неповними та не завжди можуть бути порівняні з даними інших країн. Це створює значні виклики для аналізу ефективності інноваційних процесів і порівняння їх з міжнародними стандартами.

Варто зазначити, що в Україні акцент на підтримку інновацій є ключовим напрямом розвитку, однак війна, постійні руйнування інфраструктури (які мають прямий вплив на бюджет та економіку України), недоліки в системі збору та аналізу даних ускладнюють об'єктивну оцінку досягнень. Наприклад, деякі країни ЄС вже мають досвід інтеграції інноваційних стратегій зі спеціалізованими фінансовими інструментами, що сприяють ефективнішому впровадженню нововведень.

Для подальшого розвитку інноваційної діяльності господарюючих суб'єктів в Україні важливо не лише збільшувати інвестиції, але й зміцнювати інфраструктуру та удосконалювати механізми оцінки результативності, досліджувати нові варіанти фінансування та співпраці з банківськими установами. Це дозволить країні не лише доганяти, але і перевершувати світові стандарти в інноваційній сфері, що стане справжньою вагомою перевагою на шляху до сталого розвитку.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У наукових працях представників різних шкіл і напрямів, присвячених теоретичним аспектам фінансування інноваційної діяльності, джерела фінансування класифікуються за різними критеріями. Проте, незважаючи на розмаїття підходів, серед дослідників існує спільна думка, що фінансові ресурси можна розглядати на двох рівнях — мікро- та макрорівні.

На мікрорівні, тобто на рівні окремих суб'єктів підприємництва, фінансові ресурси поділяються на власні та залучені. Власні ресурси включають прибуток суб'єкта підприємництва, амортизаційні відрахування та резервні фонди. Залучені ресурси, у свою чергу, можуть надходити через продаж акцій, додаткову емісію цінних паперів, спонсорську допомогу з боку юридичних або фізичних осіб. Також значну роль відіграють кредити, отримані від банків (як вітчизняних, так і іноземних), а також фінансування з боку небанківських установ, таких як кредитні спілки або фонди ризикового капіталу.

На макрорівні, тобто на рівні держави, фінансові ресурси мають інший характер і структуру. Серед основних джерел фінансування можна виділити державний і місцеві бюджети, позабюджетні фонди, а також фінансові ресурси державних банків і страхової системи. Держава також активно використовує державні облігації, кредити від вітчизняних та іноземних банків, а також позики від міжнародних фінансово-кредитних установ, таких як Світовий банк або Європейський інвестиційний банк.

Така класифікація фінансових ресурсів дозволяє більш глибоко аналізувати їхні джерела та ефективність використання як на рівні окремих суб'єктів підприємництва, так і

на рівні державної економіки загалом, як зазначено в працях Dyba M., Yurkevych O., Maïorova T., Vlasova I. (2013).

Проблема класифікації джерел формування фінансових ресурсів для інноваційної діяльності залишається актуальною у сучасних дослідженнях. У контексті фінансування інновацій суб'єктів підприємництва існують різні підходи до групування джерел, що свідчить про складність цього питання. Деякі науковці пропонують широкий перелік джерел, який включає власні кошти суб'єктів підприємництва, бюджетні асигнування, заощадження населення, приватні інвестиції, іноземні вкладення, банківські кредити, а також кошти, отримані в результаті міжнародного співробітництва. Цей підхід відображає комплексність процесу фінансування інновацій та враховує різноманітність можливих джерел для підтримки розвитку нових технологій. Вітчизняними науковцями також було виокремлені кредитні ресурси спеціально уповноважених інвестиційних банків як окремої категорії джерел фінансування. Це свідчить про його акцент на важливості спеціалізованих фінансових інститутів у процесі інноваційної діяльності, що дозволяє більш цілеспрямовано залучати кошти на конкретні інноваційні проекти.

Chervanjov D. (2002) пропонує ще більш концентрований підхід, виокремлюючи лише два ключові джерела – державні кошти та ресурси промислових фірм. На його думку, інші джерела мають лише допоміжне або номінальне значення. Ця позиція підкреслює важливість державної підтримки та залучення великих корпорацій до фінансування інновацій, адже саме ці два сектори мають найбільші можливості для реалізації інноваційних стратегій у масштабі, необхідному для впровадження значних технологічних проривів.

Законодавство України у сфері фінансування інноваційної діяльності відкриває можливість залучення коштів із різноманітних джерел. Основні джерела включають державні та місцеві бюджети, власні та позичені кошти суб'єктів підприємництва, а також фінансування від спеціалізованих державних і комунальних установ. Окрім цього, передбачено можливість використання приватних інвестицій, міжнародних капіталовкладень та інших джерел, що відповідають законодавству. Це забезпечує гнучкість і багатоваріантність, зокрема для малого та середнього бізнесу, проте виклики залишаються у доступі до довгострокових кредитів та підтримки венчурного капіталу.

Як зазначає Andrieieva V. (2018), основні проблеми фінансування інноваційного розвитку суб'єктів підприємництва в Україні включають низький рівень інвестицій у науково-дослідні роботи, обмеження у фінансуванні з боку держави, а також концентрацію витрат на купівлю обладнання, а не на інноваційні процеси. Крім того, важливими є відсутність довгострокового кредитування банківськими установами та високі ризики для інвесторів. Ці чинники перешкоджають розвитку інноваційних стратегій і потребують реформування системи підтримки інновацій з боку як держави, так і фінансового сектору.

Детальніше, обмеження витрат на інновації лише на покупку машин і обладнання означає, що потенціал для досліджень та розробок залишається недооціненим. Українським підприємствам часто бракує внутрішніх фінансових ресурсів для підтримки стратегічних інновацій, а недостатність державної допомоги призводить до їх залежності від приватного капіталу або іноземних інвестицій.

Державна політика, яка спрямована на стимулювання інноваційного сектору, повинна передбачати активні заходи щодо полегшення доступу підприємств до фінансових ресурсів, створення нових кредитних ліній для підтримки довгострокових інноваційних проектів та зниження ризиків для інвесторів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ ТА ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета цієї статті полягає у всебічному аналізі інноваційної діяльності господарюючих суб'єктів в умовах воєнного стану, зокрема у вивченні фінансових механізмів підтримки інновацій, ролі банків у забезпеченні інвестицій та основних проблем взаємодії між бізнесом і фінансовими установами в екстремальних умовах.

МЕТОДОЛОГІЯ

Теоретична та методологічна база дослідження з теми «Інноваційна діяльність господарюючих суб'єктів: фінансування, роль банків та проблеми взаємодії в умовах воєнного стану» ґрунтується на детальному аналізі наукових праць провідних учених у сфері інноваційного менеджменту, фінансування інновацій та банківського обслуговування.

У ході дослідження використовуються наступні методи:

1. Аналіз та синтез: для розгляду та інтеграції теоретичних і практичних аспектів інноваційної діяльності, фінансового забезпечення і банківської підтримки.
2. Методи історичного та логічного моделювання: для відстеження розвитку інноваційних процесів і фінансових механізмів у часі та моделювання їх поведінки в умовах воєнного стану.
3. Метод формалізації: для структуризації і чіткої дефініції понять, що використовуються в дослідженні, а також для розробки формалізованих моделей взаємодії між бізнесом і банками.
4. Метод «від абстрактного до конкретного»: для переходу від загальних теоретичних уявлень до специфічних практичних випадків інноваційної діяльності та її фінансового забезпечення.
5. Метод економічної інтерпретації: для аналізу економічних явищ і процесів, пов'язаних з інноваційною діяльністю, в контексті їх впливу на фінансову стратегію підприємств і банків.
6. Метод угруповання статистичних даних: для класифікації і систематизації інформації про фінансування інновацій та банківські продукти.
7. Статистичний та економетричний аналіз: для оцінки ефективності фінансових механізмів і визначення кореляцій між інноваційною діяльністю, фінансуванням та роллю банків у контексті воєнного стану.

Ці підходи спрямовані на створення всебічного розуміння інноваційної діяльності та її фінансового забезпечення, а також на виявлення оптимальних стратегій для покращення взаємодії між господарюючими суб'єктами і фінансовими установами в умовах воєнного стану.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інноваційна діяльність виступає як один із ключових драйверів економічного та науково-технічного прогресу. Для країни, що прагне укріпити свою економічну позицію і досягти сталого розвитку, критично важливо зосередити зусилля на формуванні сприятливих умов, які сприятимуть розвитку і залученню інновацій у всі сфери економіки та наукових досліджень. Це включає як створення відповідної правової та регуляторної інфраструктури, так і стимулювання інвестицій у наукові розробки, впровадження нових технологій і підтримку стартапів.

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», інноваційна діяльність визначається як діяльність, спрямована на застосування і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок. Цей процес призводить до появи на ринку нових конкурентоспроможних товарів і послуг, що здатні задовольнити актуальні потреби

споживачів і вивести економічну діяльність на новий рівень. Важливо, що інноваційна діяльність не лише підтримує розвиток технологій, а й є важливим фактором підвищення глобальної конкурентоспроможності країни.

Розвиваючи інноваційний потенціал, країна може досягти не лише економічного зростання, а й поліпшення якості життя громадян через впровадження нових, більш ефективних і доступних рішень у різних сферах: від охорони здоров'я до промислового виробництва. Підтримка інноваційної діяльності вимагає інтегрованого підходу, який включає в себе як державну політику, так і приватні інвестиції, а також створення середовища, яке заохочує ризик і експерименти.

Окрім цього, необхідно забезпечити ефективний механізм комерціалізації інновацій, що включає в себе належне фінансування, захист інтелектуальної власності, а також механізми підтримки стартапів і нових підприємств, що допоможуть реалізувати інноваційні ідеї на ринку.

Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність», інноваційна діяльність фінансується з різних джерел, що дозволяє забезпечити різноманітні та стійкі фінансові потоки для підтримки та розвитку інноваційних ініціатив. Основні джерела фінансування, передбачені законодавством, включають:

1. Кошти Державного бюджету України: Це один з основних інструментів державної підтримки інноваційної діяльності, який передбачає виділення фінансування з державного бюджету на програми і проекти, що сприяють розвитку нових технологій і продуктів. Важливість цього джерела полягає в його здатності забезпечити стабільне фінансування національних інноваційних ініціатив і сприяти реалізації стратегічних пріоритетів держави.

2. Кошти місцевих бюджетів: Місцеві органи влади також можуть надавати фінансову підтримку інноваційним проектам. Це може включати як пряме фінансування, так і створення умов для розвитку інновацій на місцевому рівні, що важливо для стимулювання економічного зростання і технологічного розвитку в регіонах.

3. Власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ: Спеціалізовані установи, такі як інноваційні фонди або технологічні парки, можуть надавати фінансування через кредити, гранти або інвестиції. Їхня роль полягає в цілеспрямованій підтримці інноваційних стартапів і проектів, що мають потенціал для значного технологічного чи економічного впливу.

4. Власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності: Підприємства і організації, що займаються інноваційною діяльністю, можуть використовувати власні кошти або залучати фінансування через кредити, позики або інші форми запозичення. Це дозволяє їм здійснювати інвестиції в науково-дослідні та розробницькі проекти, що є критично важливим для впровадження нових ідей на ринку.

5. Кошти (інвестиції) фізичних і юридичних осіб: Інвестори, як фізичні особи, так і юридичні особи, можуть здійснювати інвестиції в інноваційні проекти через венчурний капітал, бізнес-ангелів або інші фінансові інструменти. Ці інвестиції часто забезпечують не тільки фінансування, але і стратегічну підтримку, ресурси та експертизу, необхідні для успішної комерціалізації інновацій.

6. Інші джерела, не заборонені законодавством України: Це включає різноманітні форми фінансування, які не були прямо зазначені в законодавстві, але які можуть бути дозволені для використання. Це може включати міжнародні гранти, краудфандинг або інші нетрадиційні форми залучення капіталу, які сприяють розвитку інновацій.

Розширене розуміння джерел фінансування інноваційної діяльності допомагає визначити, як різні типи фінансування можуть бути інтегровані в стратегію розвитку інновацій та які механізми можуть бути ефективно використані для підтримки інноваційного прогресу. Це також підкреслює важливість різноманітних фінансових потоків і стратегій для забезпечення стабільного та стійкого розвитку інновацій в Україні.

Аналіз фінансування інноваційної діяльності в Україні за результатами статистичних досліджень наведено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Джерела фінансування інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва України

Рік	Витрати на інновації, млн. грн.	Власні кошти підприємств	Кошти державного бюджету	Кошти інвесторів-нерезидентів	Кошти інших джерел
2019	1,422.1	474.9 (33.4%)	94.2 (6.6%)	142.5 (10.0%)	710.5 (49.9%)
2020	1,440.6	297.8 (20.7%)	87.5 (6.1%)	130.9 (9.1%)	924.4 (64.1%)
2021	1,433.3	585.6 (40.8%)	91.2 (6.4%)	84.3 (5.9%)	672.2 (46.9%)
2022	1,480.7	645.0 (43.6%)	93.3 (6.3%)	97.5 (6.6%)	644.9 (43.5%)
2023	1,381.3	713.4 (51.7%)	79.0 (5.7%)	58.6 (4.2%)	530.3 (38.4%)

Джерело: дані Державної служби статистики України

За період 2019–2023 років спостерігається суттєве посилення ролі фінансових установ у фінансуванні інноваційних проєктів, що свідчить про позитивні тенденції в економічному середовищі. Впродовж цього часу банківські кредити стали важливим компонентом фінансування інноваційних ініціатив, хоча їхня частка в загальному обсязі фінансування відзначалась коливаннями.

У 2019 році частка банківських позик у загальному фінансуванні інновацій становила 33,4%, що відображає досить стабільний рівень підтримки інновацій з боку фінансових установ. Проте у 2020 році ця частка дещо зменшилась до 20,7% через економічні виклики, зокрема пандемію COVID-19, яка вплинула на загальний економічний клімат.

У 2021 році відзначається певне відновлення, оскільки частка банківських кредитів зросла до 40,8%. Це свідчить про відновлення довіри до кредитування та активізацію інвестиційних процесів після економічної кризи. Однак, у 2022 році спостерігається деяке зниження до 43,6%, що може бути пов'язане з коливаннями у макроекономічних умовах та іншими зовнішніми факторами.

У 2023 році частка банківських позик досягла 51,7%, що є рекордно високим рівнем за останні кілька років. Це може свідчити про стабільніше економічне середовище та зростання довіри до банківського сектору в контексті фінансування інновацій. Підвищення цієї частки відображає не лише відновлення після економічних потрясінь, але й зростання значення банківських кредитів як важливого джерела фінансування інноваційних проєктів.

Ці дані демонструють тісний зв'язок між економічним розвитком та активністю фінансових установ у підтримці інновацій, підкреслюючи важливість банківських позик у забезпеченні інвестиційної активності в Україні.

Отже, проведений аналіз вказує на наявність суттєвих негативних тенденцій у структурі та умовах фінансування інноваційної діяльності в Україні. Хоча спостерігалися певні позитивні зрушення, ці зміни виявилися здебільшого тимчасовими і були швидко змінені протилежними тенденціями, що вказує на загальну нестабільність та недостатню сталість інноваційних процесів у країні. Відсутність чітких довгострокових стимулів та відзначені коливання в фінансуванні підкреслюють складність та ускладненість ситуації, з якою стикається Україна у сфері інновацій.

На сучасному етапі перед Україною стоять кілька критичних завдань, які потребують термінового вирішення. По-перше, необхідно значно збільшити загальний обсяг інвестицій в інновації, як з державного, так і з приватних джерел. Це передбачає не лише розширення бюджетних асигнувань, але й активне залучення інвестицій від приватних осіб, а також міжнародних фінансових установ.

По-друге, є нагальна потреба в удосконаленні управлінських механізмів інноваційної системи. Ефективне управління має забезпечити не лише координацію між державними та приватними секторами, але й створення чітких та прозорих процедур для підтримки інновацій. Це включає в себе розробку та імплементацію стратегій, що сприяють інноваційному розвитку, а також моніторинг і оцінку їхньої ефективності.

По-третє, потрібно виправити існуючі прорахунки у фінансуванні інноваційної діяльності, зокрема через розробку нових ефективних інструментів підтримки для суб'єктів підприємництва. Особливу увагу слід приділити підтримці малого і середнього бізнесу, який часто стикається з обмеженим доступом до фінансових ресурсів. Важливо також залучати первинний та венчурний капітал для стимулювання інновацій, що вимагатиме розробки нових моделей фінансування та підтримки стартапів і технологічних підприємств.

Крім того, необхідно врахувати сучасні тенденції та виклики, такі як глобалізація ринків, швидкі технологічні зміни та економічні кризи, що також впливають на фінансування інновацій. Відповідно, політика в сфері інновацій повинна бути гнучкою та адаптивною, щоб забезпечити стійкий розвиток інноваційних процесів в умовах змінюваного економічного середовища.

Таким чином, для забезпечення стійкого і довгострокового розвитку інноваційної діяльності Україні потрібно зосередити зусилля на створенні сприятливих умов для інвестицій, вдосконаленні управлінських практик та розробці нових механізмів підтримки інновацій.

Окрім того, існуюча ситуація з фінансуванням інноваційної діяльності в Україні виявляє суттєву залежність від великих державних установ і їх стратегічних програм. Це відображає значну концентрацію ресурсів у руках держави, що, в свою чергу, обмежує можливості для участі інших учасників інноваційного процесу, зокрема, суб'єктів підприємництва, що функціонують у приватному секторі.

Зокрема, в умовах нинішньої фінансової системи, більшість інноваційних ініціатив, що реалізуються в рамках приватного сектора, переважно фінансуються за рахунок власних коштів компаній. Це свідчить про відсутність достатньої кількості доступних і ефективних ресурсів для інноваційних проектів з боку держави та фінансових установ. Таке обмежене фінансування підкреслює структурний виклик, з яким стикаються малі та середні суб'єкти підприємництва, що часто є основними драйверами інновацій у ринкових економіках.

Ця ситуація створює додаткові труднощі для розвитку інновацій у малому і середньому бізнесі, оскільки їм доводиться покладатися на обмежені внутрішні ресурси або обирати між ризикованими і часто не вигідними формами зовнішнього фінансування. Державна підтримка інновацій у таких умовах є неадекватною і часто не відповідає потребам та реаліям ринку, що призводить до значної нерівності у доступі до ресурсів для інноваційного розвитку.

Важливо зазначити, що у багатьох розвинених економіках, державна підтримка часто охоплює не тільки великі підприємства, але й малий і середній бізнес, через спеціально розроблені програми, фонди та інші механізми фінансування. Це дозволяє забезпечити більш рівний доступ до ресурсів та стимулювати інноваційний розвиток в усіх секторах економіки.

Отже, для поліпшення ситуації в Україні необхідно сприяти розширенню доступу до фінансування для суб'єктів підприємництва з приватного сектора. Це може бути досягнуто через розвиток нових механізмів державної підтримки, включення в процеси фінансування венчурного капіталу, кредитування малих і середніх підприємств, а також шляхом активного залучення приватних інвесторів і міжнародних фінансових установ.

Крім того, державні органи мають переглянути існуючі програми та ініціативи, щоб забезпечити їх відповідність реальним потребам ринку та сприяти створенню інноваційного середовища, яке буде сприйнятливим до потреб усіх учасників ринку, а не тільки великих державних установ.

Для успішного залучення фінансових ресурсів з метою поповнення інноваційного капіталу світова економічна практика визначає кілька ключових чинників, які відіграють важливу роль у підтримці та розвитку інноваційних суб'єктів підприємництва (Табл. 2).

Таблиця 2.

Ключові чинники для успішного залучення фінансових ресурсів з метою поповнення інноваційного капіталу

Чинник	Опис
Розвиток ринку цінних паперів	Розширення ринку цінних паперів інноваційних суб'єктів підприємництва забезпечує додаткові фінансові ресурси, покращує ліквідність і підвищує привабливість компаній для інвесторів.
Стимулювання венчурного капіталу і франчайзингу	Підтримка венчурних фондів, що інвестують у нові ідеї, та франчайзинг допомагають розширювати діяльність інноваційних компаній, зменшують ризики та забезпечують нові джерела доходів.
Залучення іноземних інвестицій	Іноземні інвестиції приносять нові технології, управлінські практики та знання, що сприяє швидшому розвитку місцевих інноваційних компаній і інтеграції у глобальні процеси.
Поліпшення режимів оподаткування і регулювання	Податкові пільги, зниження ставок податків на інвестиції у НДДКР та спрощення адміністративних процедур створюють сприятливий податковий клімат і регуляторну стабільність для інноваційних компаній.
Створення інноваційних кредитних ліній	Пільгові кредитні лінії знижують фінансовий тиск на стартапи, пропонуючи знижені відсоткові ставки і гнучкі графіки погашення, що допомагає зосередитися на розвитку продуктів і послуг.
Створення механізмів гарантування та страхування	Гарантії та страхування зменшують ризики інвестицій в інноваційні проекти, надаючи інвесторам додаткову впевненість через державні програми гарантування кредитів та страхування збитків.
Розвиток небанківських механізмів інвестування	Небанківські механізми, такі як краудфандинг і інвестиційні платформи, пропонують альтернативні способи залучення капіталу від дрібних інвесторів, що може допомогти у фінансуванні інноваційних проектів.
Розвиток лізингу та оренди державного майна	Лізинг і оренда обладнання та технологій без значних початкових інвестицій дозволяють інноваційним компаніям зосередитися на розробці продуктів, зменшуючи фінансове навантаження.
Забезпечення механізмів взаємного кредитування та кооперації	Взаємне кредитування і кооперація між компаніями дозволяють створити синергію, полегшити доступ до фінансування і розподілити ризики через спільні інвестиційні проекти та партнерські угоди.

Джерело: власна розробка авторів.

Таким чином, комплексний підхід до залучення фінансових інструментів, включаючи розвиток ринку цінних паперів, підтримку венчурного капіталу, залучення іноземних інвестицій, поліпшення податкового режиму, створення інноваційних кредитних ліній та механізмів гарантування, розвиток небанківських інвестиційних механізмів, лізинг державного майна та кооперацію між інноваційними суб'єктами підприємництва, є критично важливим для забезпечення стабільного і сталого фінансування інноваційної діяльності.

Головні проблеми інноваційного розвитку суб'єктів підприємництва в Україні мають комплексний характер і потребують системного підходу до їх вирішення. Розглянемо ці проблеми детальніше:

1. Недостатність фінансування, зокрема державного: В Україні існує значний дефіцит фінансових ресурсів, необхідних для підтримки інноваційних проектів. Зокрема, державне фінансування часто є недостатнім і не відповідає масштабам і потребам інноваційного сектора. Це створює значні бар'єри для розвитку нових технологій і бізнес-моделей, оскільки інноваційні проекти часто потребують значних початкових інвестицій і тривалого фінансування на стадії реалізації.

2. Відсутність злагодженого механізму банківської системи щодо надання довгострокових кредитів: Банківська система в Україні часто не пропонує адекватних умов для довгострокового фінансування інноваційних проектів. Відсутність спеціалізованих кредитних продуктів і нестача гнучких умов кредитування роблять довгострокові інвестиції малопривлекатильними для банків, що обмежує доступ суб'єктів підприємництва до необхідних фінансових ресурсів.

3. Недостатнє використання можливостей щодо участі у міжнародних програмах: Українські компанії не завжди ефективно використовують можливості, які надають міжнародні програми, фонди та ініціативи для підтримки інновацій. Нерегулярна або недостатня участь у таких програмах обмежує доступ до зовнішнього фінансування, технологічних новинок і міжнародного досвіду, що могло б сприяти розвитку інноваційного сектора.

4. Обмеженість фінансових і матеріальних ресурсів для створення інноваційної інфраструктури: Створення і розвиток інноваційної інфраструктури в Україні потребує значних фінансових і матеріальних ресурсів. Однак, через обмеженість бюджетних коштів та недостатню підтримку з боку приватного сектору, інфраструктурні проекти часто стикаються з труднощами у реалізації, що перешкоджає розвитку нових технологічних центрів та лабораторій.

5. Недостатній розвиток венчурного фінансування в Україні: Венчурний капітал є критично важливим для підтримки стартапів і молодих компаній, які займаються інноваціями. Однак, в Україні венчурний фінансовий сектор знаходиться на стадії формування і не забезпечує достатньої підтримки для інноваційних проектів, що обмежує можливості для росту і масштабування нових бізнес-ініціатив.

6. Відсутність або обмежена ефективність інноваційної інфраструктури: Ефективна інноваційна інфраструктура, яка включає наукові парки, технопарки та інкубатори, є ключовою для розвитку інноваційного підприємництва. В Україні існуюча інфраструктура часто має обмежену ефективність через недостатню підтримку з боку держави і бізнесу, що негативно впливає на розвиток нових технологій і стартапів.

7. Низький рівень захищеності права власності: Захист інтелектуальної власності є критично важливим для стимулювання інноваційної діяльності. В Україні існують проблеми з забезпеченням прав інтелектуальної власності, що створює ризики для інвесторів і розробників, які бояться втратити свої права на інноваційні продукти і технології.

8. Недостатній рівень зацікавленості суб'єктів господарювання у впровадженні результатів вітчизняних наукових досліджень і науково-технічних розробок: Багато українських підприємств не проявляють достатньої зацікавленості у впровадженні результатів вітчизняних наукових досліджень через високі витрати на адаптацію нових технологій і недостатню підтримку з боку держави. Це зменшує комерційну життєздатність наукових розробок і гальмує інноваційний розвиток.

Таким чином, ці проблеми вимагають комплексного підходу до їх вирішення, включаючи поліпшення державного фінансування, розвиток банківських механізмів довгострокового кредитування, активізацію участі в міжнародних програмах, створення ефективної інноваційної інфраструктури, розвиток венчурного фінансування, посилення

захисту прав інтелектуальної власності та підвищення зацікавленості бізнесу в впровадженні нових наукових досягнень.

Для ефективного підтримання інноваційної діяльності, особливо в контексті малих і середніх підприємств (МСП), уряд може впровадити розгорнутий комплекс інструментів фінансування. Це має включати не лише гранти, позики та цільові програми, але й заходи для стимулювання ринків венчурного капіталу. Розглянемо ці інструменти детальніше і підкреслимо їхню важливість для розвитку інноваційної системи.

1. Розробка грантових програм: Гранти можуть стати потужним інструментом для підтримки інноваційних проєктів, які мають великий потенціал, але стикаються з труднощами у залученні приватного фінансування. Гранти можуть бути спрямовані на конкретні сфери, такі як наукові дослідження, розробка нових технологій або комерціалізація інновацій. Це дозволяє зменшити фінансовий тиск на суб'єкти підприємництва і сприяє реалізації проєктів, які можуть не знайти фінансування через традиційні канали.

2. Цільові позики: Позики з пільговими умовами можуть забезпечити додаткове фінансування для інноваційних проєктів, які потребують довгострокового капіталу. Важливо, щоб ці позики були адаптовані до специфічних потреб МСП, з урахуванням їхнього ризикового профілю і потреб у ліквідності. Гнучкість у погашенні позик і знижені відсоткові ставки можуть суттєво полегшити фінансовий тиск на інноваційні суб'єкти.

3. Цільові програми і субсидії: Державні цільові програми можуть підтримувати конкретні галузі або етапи розвитку інноваційних проєктів. Субсидії на наукові дослідження, розробку нових продуктів або модернізацію технологій можуть стати важливим стимулом для інноваційних суб'єктів. Ці програми мають бути прозорими і доступними, щоб забезпечити рівні умови для всіх учасників.

4. Розвиток ринків венчурного капіталу: Для стимулювання інноваційної діяльності необхідно активно підтримувати розвиток венчурного капіталу. Це може включати в себе створення фондів підтримки стартапів, розвиток інкубаторів і акселераторів, а також заохочення інвестиційних платформ, які з'єднують стартапи з потенційними інвесторами. Державні заходи можуть включати податкові пільги для інвесторів, що вкладають у венчурні проєкти, а також підтримку створення інвестиційних мереж і партнерств.

5. Конкурсна і колективна основа фінансування: Запровадження конкурсних програм фінансування може забезпечити більш прозорі і справедливі умови для отримання фінансових ресурсів. Конкурси можуть бути спрямовані на конкретні інноваційні теми або проблеми, що дозволяє залучити різноманітні інноваційні рішення і підвищити ефективність використання бюджетних коштів. Колективні форми фінансування, такі як краудфандинг, можуть доповнювати традиційні фінансові інструменти, дозволяючи залучати ресурси від широкого кола інвесторів.

6. Об'єднання професійних знань і досвіду: Розробка фінансових інструментів підтримки інноваційної діяльності має супроводжуватися інтеграцією наукових, підприємницьких і інноваційних знань. Ефективне управління інноваційним фінансуванням вимагає не лише фінансових ресурсів, але й глибоких знань у сфері наукових досліджень, підприємництва та інноваційних процесів. Суб'єкти підприємництва і наукові організації повинні активно співпрацювати для оптимізації використання фінансових інструментів і забезпечення успішної реалізації інноваційних проєктів.

7. Навчання та підвищення кваліфікації: Для підвищення ефективності інноваційної системи важливо забезпечити навчання та підвищення кваліфікації для всіх учасників інноваційного процесу. Це включає в себе навчання підприємців щодо управління фінансами, комерціалізації інновацій, а також підготовку науковців до співпраці з бізнесом і комерціалізації наукових розробок.

Таким чином, комплексний підхід до фінансування інноваційної діяльності, що включає розробку грантових програм, цільових позик, цільових програм, розвиток

венчурного капіталу, конкурсне та колективне фінансування, а також об'єднання професійних знань і навчання, сприятиме активізації інноваційної системи і підвищенню її ефективності. Це забезпечить створення сприятливого середовища для розвитку інновацій, що є критично важливим для економічного зростання і конкурентоспроможності країни.

ВИСНОВКИ

Аналіз сучасного стану фінансування інноваційної діяльності в Україні демонструє, що формування фінансових ресурсів для інноваційних суб'єктів підприємництва здійснюється з метою покриття витрат на інновації та забезпечення прибутковості. Протягом останніх двадцяти років основним джерелом фінансування інноваційної діяльності в Україні залишаються власні кошти суб'єктів підприємництва. Це підкреслює критичну необхідність формування ефективної структури джерел фінансування, яка б включала як державні, так і недержавні, власні та залучені, внутрішні і зовнішні джерела фінансових ресурсів.

Щоб досягти цієї мети, важливо оптимізувати комбінацію різних фінансових ресурсів. Це передбачає не тільки залучення інвестиційних фондів, венчурного капіталу, грантів та субсидій, але й розширення доступу до міжнародних фінансових ресурсів і програм. Такий підхід дозволить зменшити залежність від власних коштів і забезпечити додаткове фінансування для інноваційних проєктів.

Актуальним залишається питання стимулювання інвесторів до підтримки наукових досліджень і науково-технічних розробок. Для цього необхідно створити привабливі умови для інвестицій, включаючи податкові пільги, державні гарантії і спеціальні програми підтримки інноваційних стартапів. Такі заходи сприятимуть збільшенню інтересу до інвестицій у науково-технічний прогрес і сприятимуть розвитку інновацій.

Крім того, розвитку інноваційної інфраструктури необхідно надати особливу увагу. Це включає створення наукових і технологічних парків, інкубаторів стартапів, акселераторів і інвестиційних платформ, які підтримують новаторські ідеї та розробки. Важливо сприяти інтеграції наукових і бізнес-структур, що дозволить забезпечити ефективну взаємодію між науковими установами, суб'єктами підприємництва та державними органами.

Розробка і впровадження єдиної системи пріоритетних напрямків наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності є також необхідним кроком. Така система має забезпечити ефективне управління інноваційними процесами, сприяти формуванню конкурентоспроможного сектора наукових досліджень і науково-технічних розробок, а також гарантувати сталий розвиток і національну безпеку. Система повинна включати стратегічне планування, підтримку інноваційних ініціатив та моніторинг їх ефективності.

Таким чином, комплексний підхід до формування фінансових ресурсів для інноваційної діяльності, що включає оптимізацію джерел фінансування, стимулювання інвесторів, розвиток інноваційної інфраструктури та впровадження єдиної системи пріоритетів, є ключовим для забезпечення успішного розвитку інноваційного сектору в Україні. Це створить сприятливе середовище для підвищення ефективності інноваційних процесів, що, у свою чергу, сприятиме економічному зростанню і конкурентоспроможності країни на міжнародній арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажаман І. А., Сливка Д. О. Тенденції стану фінансування інноваційної діяльності в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 23. С. 20–23. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2019/6.pdf
2. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України: монографія / [М. І. Дибя, О. М. Юркевич, Т. В. Майорова, І. В. Власова та ін.]; за ред. д.е.н., проф. М. І. Дибя і к.е.н., доц. О. М. Юркевич. Київ : КНЕУ, 2013. 425 с.

3. Черваньов Д. М., Нейкова Л. І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. Київ : Знання, КОО, 2002. С. 316.
4. Андрєєва В. Г. Проблеми фінансування інноваційного розвитку України та шляхи їх вирішення. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: матеріали XI Міжнародного бізнесфоруму (Київ, 22 березня 2018 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. С. 15–16.
5. Державна служба статистики України (офіційний вебсайт). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Інноваційна діяльність промислових підприємств // Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Ілляшенко С. М., Біловодська О. М. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств : монографія. Суми : Університет. кн., 2010. 281 с.
8. Білик Р. С. Фінансові методи впливу на інноваційну модернізацію економіки в контексті світового досвіду. Науковий вісник Ужгородського національного університету . 2019. Випуск 25. Частина 1. С. 24–29. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/25_1_2019ua/7.pdf
9. Фінансове забезпечення інноваційних проєктів малого та середнього бізнесу: глобальні виклики та українські реалії : збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції, 07 грудня 2016 року, м. Київ. Київ: КНЕУ. 2016. 239 с. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/ifba/16-5276_Zbirnik_materialiv_konf_07_12_16.pdf
10. Європейська Бізнес Асоціація (офіційний вебсайт). URL: <https://eba.com.ua/>

REFERENCES

- Azhaman, I. A., Slyvka, D. O. (2019). Trends in the State of Financing Innovation in Ukraine, *Investysii: praktyka ta dosvid*. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2019/6.pdf . [in Ukrainian]
- Dyba M., Yurkevych O., Maiorova T., Vlasova I. (2013). Financial support of innovative development of Ukraine. Kyiv: KNEU, p. 425. [in Ukrainian]
- Chervanjov D. (2002). Management of innovation and investment development of Ukrainian enterprises. Kyiv: Znannia, p. 316. [in Ukrainian]
- Andrieieva V. (2018). Problems of financing the innovative development of Ukraine and ways to solve them. Proceedings of the Problemy ta perspektyvy rozvytku innovatsiinoi diialnosti v Ukraini: materialy XI Mizhnarodnoho biznesforumu (Ukraine, Kyiv, March 22, 2018) (eds. Mazaraki A.A.), Kyiv: KNTEU, pp. 15–16. [in Ukrainian]
- State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 23 July 2024). [in Ukrainian]
- Innovative Activity of Industrial Enterprises. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 26 July 2024). [in Ukrainian]
- Illiashenko, S. M., and Bilovodska, O. M. (2010). Management of Innovative Development of Industrial Enterprises. Sumy: Universytet. kn., 2010. [in Ukrainian]
- Bilyk R. S. (2019). Financial methods of influencing the innovative modernization of the economy in the context of world experience. Uzhhorod: *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu* , vol. 25, no. 1, pp. 24–29. [in Ukrainian]
- Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman (2016). Financial support of innovative projects of small and medium business: global challenges and Ukrainian realities. Proceedings of the Zbirnyk materialiv I Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Ukraine, Kyiv, December 07, 2016), Kyiv: KNEU, pp. 239. Available at: https://kneu.edu.ua/userfiles/ifba/16-5276_Zbirnik_materialiv_konf_07_12_16.pdf (accessed 23 June 2024). [in Ukrainian]

Kryshtal H., Briukhovetska I., Khimich S. & Kasadzhuk A. (2024). Innovative activities of economic entities: financing, role of banks and problems of interaction under the conditions of marital state. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*, 3(29), 51-63. <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2024-3/29-05>

European Business Association]. Available at: <https://eba.com.ua/> (accessed 23 June 2024). [in Ukrainian]

INNOVATIVE ACTIVITIES OF ECONOMIC ENTITIES: FINANCING, ROLE OF BANKS AND PROBLEMS OF INTERACTION UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

Halyna Kryshtal

*Interregional Academy of Personnel Management,
Kyiv, Ukraine*

Iryna Briukhovetska

*Interregional Academy of Personnel Management,
Kyiv, Ukraine*

Sviatoslav Khimich

*Interregional Academy of Personnel Management,
Kyiv, Ukraine*

Andrii Kasadzhuk

*Interregional Academy of Personnel Management,
Kyiv, Ukraine*

The purpose of the article is to comprehensively analyze the innovative activity of economic entities in the conditions of martial law, in particular, to study the financial mechanisms of innovation support, the role of banks in ensuring investments and the main problems of interaction between business and financial institutions in extreme conditions. The authors provided recommendations on optimizing the combination of various financial resources, which involves not only attracting investment funds, venture capital, grants and subsidies, but also expanding access to international financial resources and programs. This approach will reduce dependence on own funds and provide additional funding for innovative projects. The theoretical and methodological basis of the research is based on the study of the scientific works of leading scientists in the field of financing innovative development of business entities. In the course of the study, such methods as analysis and synthesis, methods of historical and logical modeling, formalization method, "from abstract to concrete" method, economic interpretation method, method of grouping statistical data, statistical and econometric analysis. From a practical point of view (research results), these approaches are aimed at creating a comprehensive understanding of innovative activity and its financial support, as well as at identifying optimal strategies for improving the interaction between business entities and financial institutions in the conditions of martial law. The authors considered the main problems of innovative development of business entities in Ukraine in the conditions of martial law and proposed the introduction by the government of a set of financing tools.

Key words: innovations, finance, financing, banking structures, sustainable development, business entities, enterprises.